

Kennis voor Klimaat

Knowledge for Climate

Zelfvoorzienendheid in zoetwatervoorziening Utopie of.....

Verslag inspiratiedag zelfvoorzienendheid 6 oktober 2011

Ad Jeuken (Deltares), Rob Ruijtenberg (STOWA), Marc Balemans (Tij.)

Op 6 oktober j.l. organiseerde Koninklijk Nederlands Waterennetwerk, STOWA samen met Kennis voor Klimaat (thema zoetwatervoorziening) een inspiratiedag met als titel: "Zelfvoorzienendheid in zoetwatervoorziening Utopie of....." Ruim 80 aanwezigen namen deel aan deze dag om samen te onderzoeken wat de kansen voor een meer regionale of lokale zelfvoorzienendheid zijn bij het oplossen van zoetwatertekorten nu en in de toekomst. Invalshoek was zowel vanuit de praktijk als de kennis. Inspiratie moest daarbij vooral komen vanuit een aantal innovatieve voorbeeldprojecten uit de praktijk. Deze voorbeeldprojecten werden in 3 parallele sessies toegelicht en bediscussieerd.

Keynote: zelfvoorzienend, op welke schaal?

Daaraan voorafgaand was er een keynote van professor Rudy Rabbinge van de WUR. In zijn verhaal met als titel: "Is het streven naar autarkie wel zo verstandig?" ging hij in op verschillende perspectieven van? voedselzekerheid. Aan de hand van de ontwikkelingen van de laatste 100 jaar kwam hij tot de conclusie dat intensivering, optimalisering en specialisatie van de landbouw geleid hebben tot hogere opbrengsten, afnemende negatieve ecologische effecten en minder verspilling van nutriënten. Streven naar lokale autarkie c.q. zelfvoorziening (waarbij natuurlijk ook hele andere doelen kunnen worden nagestreefd dan enkel voedselvoorziening) leidt tot suboptimale oplossingen en biedt minder garanties om de wereldbevolking op de lange termijn te kunnen blijven voeden.

Alhoewel mondiale voedselvoorziening niet direct te vergelijken valt met de zoetwatervoorziening in Nederland zijn er natuurlijk wel enkele parallellen vraagstukken te ontdekken (waarbij de antwoorden kunnen verschillen): Leidt het streven naar regionale of lokale zelfvoorzienendheid ook tot een optimale oplossing op hoger schaalniveau?, hoe belangrijk vinden we dat eigenlijk dat de oplossing landelijk optimaal zou moeten zijn? en welke andere redenen zijn er te bedenken om naar zelfvoorzienendheid in zoetwatervoorziening te streven?

Met zijn keynote zette Rabbinge de discussie voor de dag op scherp en bracht mensen aan het twijfelen. In kleine groepen werd vervolgens nagedacht over de voor- en nadelen van verschillende voorbeelden uit de Nederlandse praktijk en van de tekentafel.

Zelfvoorzienend tot hoever?

In nagenoeg alle voorbeelden werd getracht de afhankelijkheid van regio's van wateraanvoer vanuit het hoofwatersysteem te verkleinen door lokaal en regionaal het aanbod te vergroten. In enkele gevallen lijkt daarmee volledige zelfvoorzienendheid te kunnen worden bereikt. Koen Zuurbier (KWR) gaf een voorbeeld van de glastuinbouw in het West- en Oostland. Daar blijkt de potentie voor volledige zelfvoorzienendheid groot door het beter benutten van hemelwater als je slimme combinaties maakt van boven- en ondergrondse berging. Daarvoor moeten wel enkele geo-technische en

Kennis voor Klimaat

Knowledge for Climate

chemische vragen worden overwonnen: gaat de waterbel niet afdrijven en wat zijn de consequenties voor de grondwaterkwaliteit.

Ook de waddeneilanden blijken voor een groot deel zonder aanvoer vanaf het vaste land te kunnen, meldde Rian Kloosterman (Vitens). Uitgaande van de Cradle to Cradle filosofie is Vitens vast van plan het aandeel 'eigen water' verder te vergroten.

Aan de andere kant van het spectrum kwam Nico van der Moot (WMD) tot de conclusie dat Drenthe niet zonder wateraanvoer kan in het zomerhalfjaar. Alle maatregelen ter vergroting van de grondwatervoorraad en waterbesparende maatregelen ten spijt. Drenthe claimt haar waterrechten! Een vergelijkbare conclusie kan worden getrokken voor het Deltaplan Hoge Zandgronden. Maarten Verkerk (Waterschap Aa en Maas) liet zien dat er serieus gekeken wordt naar een mix van lokale watervraag-reducerende en aanbod-vergrotende maatregelen als peilgestuurde drainage, beregening, teeltmaatregelen, bodemmaatregelen en waterconservering. 'Geen spijt maatregelen' bestaan daarbij

niet, ofwel de pijn zit in de kosten of in de effectiviteit.

Cees Kwakernaak van Alterra liet zien dat met een aandeel van 6-8% aan grondoppervlak voor retentiebekkens de Veenkoloniën kunnen worden voorzien. Daarvoor moeten dan wel kostendragers gevonden worden. Dit kan lastig zijn in een krimpende regio of juist kansen bieden deze krimp te keren.

Waterberging is prima te combineren met andere landgebruikfuncties. Dat was de kern van het betoog van Roel Doef (Waterdienst). Op basis van een concrete case liet hij zien hoe dit uit kan werken voor de Koopmanspolder. Voor deze polder is het achteroeverconcept uitgewerkt waarin op innovatieve wijze de functies natuur, recreatie, wonen en werken gecombineerd worden, hetgeen ook nog extra waterberging oplevert. Een case die rijp is voor realisatie.

Het idee van de waterhouderij, waar Marco Arts (Aequator) een gedegen pleidooi voor hield, gaat over het realiseren van waterberging voor drogere tijden, dan vooral voor gebieden die geen beschikking hebben over grote externe aanvoer. Naast vragen over benodigde capaciteit en operationeel beheer is hier vooral het organisatie- en verdienmodel interessant. Een aantal ondernemers loopt zich in Zeeland reeds warm om het idee te testen.

Qua benodigde volumes kan hergebruik van afval water van de lokale RWZI de hele watervraag van Amstelveen Noord bedienen, betoogde Martine Lodewijk (Waternet). Ook op de schaal van het hele voorzieningsgebied van het waterschap kan met hergebruik van afvalwater in een substantieel deel van de watervraag worden voorzien. Vragen daarbij zijn wel: wordt RWZI effluent als bron geaccepteerd door de burger en wie neemt het initiatief en investeert? Overheid en/of markt?

Zelfvoorzienendheid heeft potentie, maar is niet DE oplossing voor het hele zoetwatervraagstuk

Het beeld dat uit de dag en discussies naar voren kwam is dat de besproken oplossingen voor zelfvoorzienendheid onder specifieke omstandigheden zeker potentie hebben. Deze specifieke omstandigheden hebben doorgaans te maken met de fysieke mogelijkheden in de omgeving, het kunnen combineren van functies (extra baten) en hiermee het vinden van meerdere kostendragers, met het creëren van voldoende draagvlak en de aanwezigheid van ondernemerschap bij bedrijven en overheid. Daarbij moeten nog een heleboel vragen worden opgelost in kennis en praktijk. Niet in de

Kennis voor Klimaat

Knowledge for Climate

laatste plaats betreft het dan juridische, economische en governance vragen, die tijdens de discussie nog maar sporadisch aan bod kwamen. Zelfvoorzienendheid op een zo laag mogelijk schaalniveau is geen doel op zich en zal onderdeel zijn van een set van maatregelen op landelijk en regionaal niveau. Waar we op uit komen valt nog lastig te zeggen en hangt ook voor een belangrijk deel af van de lange termijn visie op het watersysteem en welke 'service niveaus' de overheid kan en wil blijven faciliteren.

Foto's Anne de Boer

Eén ding is zeker: op de inspiratiedag zijn de kansen voor meer regionale zelfvoorzienendheid ten gunste gekeerd. Voor toepassing in de praktijk zijn er nog een aantal vragen te beantwoorden. Aan ons allen de taak om die duidelijkheid te (gaan) scheppen, kansen te benutten en zelfvoorzienendheid verder in te vullen en de potentie te benutten.